

Önálló tanulásra nevelés az általános iskola felső tagozatában

A tanulni tanítás, a permanens önművelés igényének, készségeinek és képességeinek kifejlesztése napjaink kiemelkedő pedagógiai kérdése. Abban mindenki egyetért, hogy e kérdés megoldása az iskola egyik alapvető feladata, de a konkrét gyakorlati megvalósításban igen sok a bizonytalanság, egyrészt a kérdés körül gyűrűző tisztázatlan problémák miatt, másrészt amiatt, hogy a tanuláslélektani kutatások eredményei még nem terjedtek el a pedagógiai gyakorlatban.

Nézzük, mit tehet a felső tagozatos (napköziben, klubnapköziben, tanulószobában) tanulást irányító pedagógus e rendkívül fontos kérdésben!

- Felfrissíti és kiegészíti a tanuláslélektani, tanulás-módszertani ismereteit (lásd: Ajánlott irodalom!).
- Részletesen tájékozódik a korcsoport tantervi anyagában és a követelményrendszerben, a tankönyvekben, munkafüzetekben.
- Tájékozódik a tanulókat ismerő pedagógusoktól, és közvetlen *egyéni* megfigyeléseket végez a következők érdekében: önállóság és eredményesség, a célszerű tanulási technikák ismeretének és alkalmazásának mértéke, a tanulás-művelődés iránti motiváltság, a munkafegyelem és munkatempó szintje, a tantárgyi és alapkészségbeli lemaradás mértéke.
- Rendszeres, élő kapcsolatot tart a szaktanárokkal, osztályfőnökökkel, hospitál, figyelemmel kíséri a tanulók teljesítményeit.

Mindezek alapján végiggondolja a rábizott tanulók fejlesztésének folyamatát (lásd: a Fejlesztő programrészleteket!), és napi munkáját ennek megfelelő tervszerűséggel, céltudatossággal végzi. Úgy megy be a tanulási foglalkozásra nap mint nap, hogy pontosan tudja

- milyen motiváló eljárást fog alkalmazni, főleg kiknél igyekszik felkelteni és fenntartani a tanulási kedvet;
- milyen tanulási technikát fog fejleszteni, kikkel mit gyakoroltat ennek érdekében;
- milyen irányú megfigyelést, ellenőrzést, korrigálást végez az önállóság fejlődése és a helyes tanulási szokások rögzítése érdekében;
- kikkel és milyen tantárgyi, ill. alapkészségbeli korrekciós gyakorlást végez felzárkózásuk érdekében;
- a tanórákra való felkészülés mértékét hogyan fogja ellenőrizni, kiknél mit és miért;
- milyen lehetőségeket teremt az adott napon az önművelő szokások és készségek fejlődéséhez.

Milyen mozzanatokra és nevelői feladatokra tagolódik a naponkénti tanulási idő?
(Lásd: a Tanulási foglalkozás vezetésének folyamatvázlatait!)

1. Előkészület a tanulásához

- Motiválás a gyors és pontos feladatteljesítésre, önművelő tevékenység végzésére.
- Szükség szerint a leckével kapcsolatban felmerült problémák tisztázása.
- A feladatokhoz kapcsolódó helyes tanulási módszerek tudatosítása.
- A tanulók előkészületének figyelemmel kísérése (tanszerek, segédletek előkészítése, tanulási tervük elkészítése: sorrend, időkeret, ismétlés, önművelés megtervezése), szükség szerint beavatkozás, javítás.

2. Egyéni tanulás, azaz néma önálló munka

(A tanulók egyéni sorrendben haladva, időgazdálkodásukat óra segítségével önállóan kontrollálva felkészülnek a tanórákra. Aki minden feladatával és az önellenőrzéssel is elkészült, megkezdi szabad idejét, önművelő vagy egyéb kedvelt – némán végezhető – tevékenységet folytat úgy, hogy a többiek tanulását ne zavarja.)

A pedagógus közben végzi

- a *tervszerű megfigyeléseit*: a helyes tanulási szokások, módszerek, motiváltság, munkafegyelem, munkatempó, önállóság, önellenőrzés megbízhatósága, önművelési készségek és képességek egyéni szintje;
- a *fejlesztő munkát*: tanulási szokások, módszerek, speciális tanulástechnikák, készségek és képességek egyéni fejlesztése;
- a *rászoruló* napi leckéhez kapcsolódó *egyéni segítségét*: ügyel arra, hogy mindenkinek csak annyi segítséget nyújt, ami feltétlenül szükséges a sikeres és önálló munkához (a frontális magyarázat, a közös feladatmegoldás fékezheti a tanulók önálló gondolkodását és feladatmegoldó készségének fejlődését);
- folyamatosan *ellenőrzi, értékeli* a hamarabb elkészülő és ellenőrzésre szoruló tanulók munkáját.

3. A felkészülés ellenőrzése, értékelése

Meggyőződik az „önállóak” kivételével valamennyi gyermek maradéktalan felkészüléséről. Az ellenőrzésbe bevonja az adott időben vezetőként funkcionáló tanulókat (tanulmányi felelős, tantárgyfelelős, tanulócsoporthoz vezető stb.). Néhány mondattal értékeli a tanulók teljesítményét és a napi fejlesztési cél szerinti megfigyelés tapasztalatait. A teljesítmény értékelésébe bevonja a gyermekvezetőket is, velük együtt szükség szerint tanácsokat ad a sikeresebb munkához.

(„Önállóak”, akik segítség nélkül, képességeiknek megfelelő szinten teljesítenek, önellenőrzésük megbízható, így felmenthetők az ellenőrzés alól, és élvezhetik a csoportéletben meghonosított önállóak jogait.)

Időkeret: a 132/1982. (M. K. 22.) MM sz. utasítás szakmai irányelvei szerint naponként 5–6. osztályban 90, 7–8. osztályban max. 120 perc.

Milyen tanulási technikák tudatosításával, gyakoroltatásával segíthetjük elő az önálló tanulási képesség fejlődését?

1. *Eszközhasználat*: a tanuláshoz szükséges valamennyi eszköz (vázlatfüzet, munkafüzet, térkép, helyesírási és idegen nyelvi szótár, kísérleti és szemléltető eszközök, anyagok, a kötelező feladatok után használható felszerelések stb.) előkészítésének és helyes használatának szokássá fejlesztése.
2. A *célszerű tanulási sorrend* tudatosítása, szokássá fejlesztése
 - mindenki a *számára* legkönnyebb tantárggyal kezdi a munkát (ez belső motivációt jelent, segíti az intenzív szellemi munkára való ráhangolódást),
 - majd a számára legnehezebbel folytatja (hogy kellő idő jusson rá, és még ne legyen fáradt),
 - az írásbeli előtt megtanulja-átismétli a szöveget, szabályokat,
 - eltérő jellegű tantárgyakat tanul egymás után (mert a hasonló ismeretanyag tanulása közben homogén gátlás lép fel).
3. A tanulási *idő megtervezése és betartása*, naponkénti *önellenőrzése* óra segítségével.
4. A *verstanulás* módja: a sorokat-szakaszokat képi formában elképzeli, minden új sorhoz, versszakhoz hozzámondja az előzőket. Tanulását a feladás napján megkezdi, hogy maradjon idő az ismétlő gyakorlásra.
5. *Szöveg tanulási technika*:
 - felidéli, amit a témáról tud;

- visszaemlékezik a tanórára a vázlatfüzet, munkafüzet segítségével;
- végigolvassa a tankönyvi szöveget, megjelöli az ismeretlen vagy nem értett kifejezéseket (ezeknek utánanézi: lexikonban megnézi, megkérdezi);
- értelem szerint tagolja a hosszabb szöveget;
- a lényeget kiemeli;
- első ellenőrzés (felidézési próba);
- a teljes szöveg összefüggő, tömör elmondása;
- ellenőrző gyakorlásként a leckéhez kapcsolódó tankönyvi kérdések, feladatok végiggondolása.

6. Az *ismétlés* helyes módjának tudatosítása, szokássá fejlesztése.

7. *Kézikönyvek használata*: az életkornak megfelelő ismerettárolók (szótárak, lexikonok, kisenciklopédiák, zsebkönyvek, szakkönyvek és folyóiratok stb.) rendszeres használatának szokássá fejlesztése; alkalmazásukban, jegyzetek készítésében a kellő jártasság kialakítása.

8. *Önellentőrzés*: az írásbeli és szóbeli feladatok önellentőrzésének, a hibák javításának szokássá fejlesztése.

Természetesen nem kell átállítani a kialakult, egyéni tanulási módszereket (akkor sem, ha az lényegesen különbözik az általunk javasolttól), *ha a gyermek elfogadható időhatáron belül, megfelelő eredményességgel képes tanulni*. Alapvető feladatunk viszont a kudarcokkal küzdők, alacsony szinten teljesítők helyes tanulási módszerének ki- fejlesztése!

5-6. oszt. NAPKÖZIS CSOPORT FEJLESZTÉSI PROGRAMJA (részlet)
Szept. havi feladatok és tevékenységek terve

(Jelölés: Cs – a teljes csoportra, D – differenciált, néhány tagra, E – egyénekre vonatkozik.)

Feladatok: 1. Információgyűjtés (Cs): a) a gyermekeket ismerő pedagógusoktól: motiváltság, önállóság, tanulási szokások és módszerek, munkafegyelm és munkatempó, egyéni fejlesztésre szoruló, – mindezek közvetlen megfigyelése (E), b) tanulói önvallomások: egyéni szokások, módszerek, gondok, önállóság, eredményesség, c) értékrendjükben hol van a tanulás-művelődés helye. 2. A sikeres tanulás feltételeinek tudatosítása. A helyes módszerekre vonatkozó ismereteik rendszerezése, folyamatos kiegészítése. 3. Az egyéni szint önértékelésének kezdeményezése.

Tevékenységek:

Tanulási technika fejlődését célzó	Korrekciós (hiánypótlás, felzárkóztatás)	Önművelést ösztönző
<p>1. Megfigyelések: tanulástechnikák alkalmazási szintje, önállóság mértéke, munkatempó, alapkészségbeli hiányok. (E)</p> <p>2. Egyéni tanulási tevékenységének módja, gyakorlása, ellenőrzése. (Cs és E)</p> <p>3. Az új tárgyak (Tö Fi) speciális tanulástechnikájának tanítása, gyakorlása. (Cs és D)</p>	<p>1. Olvasás és szövegértés felmérése, egyéni fejlesztési terv készítése szaktanárokkal közösen.</p> <p>2. Figyelem- és emlékezetfejlesztő gyakorlatok. (E és D)</p> <p>3. Logikus gondolkodást és megfigyelőképességet fejlesztő gyakorlatok. (E)</p>	<p>1. ITV-adás, diafilm, könyvajánlás a tananyag kiegészítéséhez: Afrikai képek, Erdőmező virágai és vadjai, Az óceán világa, Amiről a térkép mesél, Játékok zsebtelep-pel és mágnespatkóval, Fizika és haladás, Humor a gyermekirodalomban, Népek meséi sorozat, Arany-balladák.</p> <p>2. Tájékozódó verseny világtérképen és földgömbön.</p> <p>3. Kísérlet: mágneses jelenségek, hőmérőkészítés és mérésgyakorlat.</p> <p>4. Kutató munka: a középkori technikai találmányokat hogyan hasznosítja a mai ember?</p> <p>5. Hétvégi családi programhoz múzeum-, színház-, városnéző séta ajánlása.</p>

TANULÁSI FOGLALKOZÁS VEZETÉSÉNEK FOLYAMATVÁZLATA

5-6. oszt. napközis csoportban, IX. 20-án

Események és időkeretük	Nevelői (N) és gyermeki (Gy) tevékenységek
Motiválás érdekes tantárgyi tevékenységgel 5 perc	N: Tudatosítja a tanulás közbeni eszközhasználat és a különböző tananyaghoz kapcsolódó tevékenységek hasznát, ezek rendszeres alkalmazására indít. Ajánlásai: növényi részek kézi nagyítós és mikroszkópos vizsgálata, fizikai kísérletek; tájékozódó verseny térképen; böngészés a Helyesírás önképzőben és a Képes történelemben.
Előkészület a tanuláshoz 5 perc	N: Felidézeti a szöveg tanulási technika lépéseit. Tisztázza a felmerülő problémákat, tanulási gondokat. Gy: Tájékozódnak feladataikban, és ennek alapján megtervezik tanulásuk idejét és sorrendjét, kikészítik a szükséges felszerelést. Döntenek a tanulást követő önművelő vagy hobbitevékenységről, és előkészítik az ehhez szükséges eszközöket is.
Néma önálló munka. Szükséges idő:	N: Biztosítja a teljes csendet, nyugalmat, maga is zajmentesen közlekedik, és suttogva beszél. A foglalkoztatott tanulókat kiemeli helyükről, hogy a többiek önálló munkáját ne zavarják. Napi terve szerint.
5. o. kb. 50 perc (Kö, Tö, Ir) 6. o. kb. 65 perc (Fi, Fö, Tö, Nye)	- Megfigyeli, szükség szerint javíttatja az egyéni tanulás idő- és sorrendjét 5 gyermeknél. - Kiscsoportos formában gyakoroltatja a történelem (5. a) és fizika (6. b) tanulásának helyes módját. - Ellenőrzi az önellenőrzést és hibajavítást 4 gyermeknél. - Helyesírási korrekciót végez (j hang jelölése) 3 gyermekkel egyszerre, 5 percig. - Olvasástechnikát fejleszt 4 gyermeknél saját szöveges leckéjükön keresztül (igy nincs a tanulónak időkiesése), egyénenként 5 percig. - Segíti a megakadókát. - Folyamatosan ellenőrzi, értékeli a rossz helyesírók írásbeli munkáit, a rosszul és lassan olvasók szövegtudását. Gy: Egyéni sorrendben haladva elvégzik feladataikat, ha elkészülnek, önellenőrzést végeznek, és választanak az ajánlott önművelő tevékenységek közül, vagy folytatják kedvenc hobbijukat.
Szünet	Fáradtságtól függően néhány perces egyéni vagy csoportos szünetet tartanak.
Néma szabad idő tevékenység, amíg mindenki felkészül.	N: Folytatja a fejlesztő-segítő-ellenőrző munkáját. Gy: Folytatják a felkészülést vagy a választott tevékenységet úgy, hogy a többiek tanulását ne zavarják. A <i>tantárgyfelelősök</i> és <i>csoportvezetők</i> folyamatosan ellenőrzik (suttogva) társaikat, az „önállóak” kivételével.
Értékelés 5 perc	Munkafegyelemre és munkatempóra vonatkozó megfigyelések, javítási tanácsok. Az önművelő tevékenységben elmélyülők dicsérete.

7. oszt. KLUBNAPKÖZIS, INTENZÍV CSOPORT FEJLESZTÉSI PROGRAMJA (részlet)

Okt.-nov. havi feladatok és tevékenységek terve a szept.-i tájékozódás alapján

(*Megjegyzés:* a csoport tanulását heti 10 órában 3 pedagógus irányítja [humán, reál és nyelv- szakos]. A napi kötelező [differenciált!] házi feladatot 80-90 perc alatt teljesítik, így 30-40 perc jut naponként a felzárkóztatásra, önművelő tevékenységre. A tanulók egyéni - iskolai és otthoni - önfejlesztő munkáját a szaktanárok értékelik.)

Cél (egész tanévre): Az életkornak megfelelő tanulási önállóság kifejlesztése. A tantárgyi és alapkészségbeli hiányok pótlása, a felzárkózás iskolai és iskolán kívüli feltételeinek megszervezése, segítése. Fejlettségi szinthez igazodó, differenciált házi feladat biztosítása.

Feladatok: 1. A megismerési vágy felébresztése, a kísérletező, búvárkodó kedv felkeltése. Az érdeklődési kör kialakulásának-tágulásának segítése. 2. A tanulási rendszabályok tanulókkal közös megfogalmazása, a betartás szigorú megkövetelése. 3. Verseny indítása az egyéni munkatempó és eredményesség fokozására. 4. A tanulástechnikák ismertetése, gyakoroltatása, az alkalmazás egyéni ellenőrzése. 5. Tervszerű, egyéni fejlesztés a szaktanárok közreműködésével.

Tevékenységek:

Tanulási technika	Korrekció	Önművelés
<ul style="list-style-type: none"> - A helyes tanulási szokások tudatosítása, gyakorlása, ellenőrzése. (Cs és E) - Szöveg tanulási technika ismertetése, gyakorlása (D és E) - Vázlat- és jegyzetkészítés módja, gyakorlása (Cs és E) - Az ismétlés helyes módjának tanítása, szokássá fejlesztése. (D és E) - Eszközhasználat ellenőrzése (E) 	<ul style="list-style-type: none"> - Alapkészségek (E és D) naponként leckével + 5-10 perces spec. gyakorlattal + isk. kiv. önfejlesztés megszervezésével. - Tantárgyi lemaradás naponként választható: kísérletező, mérő, megfigyelő, szakirodalomban böngésző gyakorlat, matematikai fejtörő, orosz magnetofonyak., Helyesírási önképző c. könyvből kijelölt feladatok. (E) 	<ul style="list-style-type: none"> - Iskolában és otthon teljesíthető tantárgyi gyakorlatok. (E) - Művelődési lehetőségek igénybevétele: színház-, múzeum-, hétvégi városnéző, országjáró, műv. házi programok, rádió és tv stb. (Cs és E) - Beiratkozás könyvtárba, rendszeres olvasás (E). Könyv Fórumok szervezése. (Cs) - Ismerettárolók használata: szótárak, lexikonok. (E) - Szellemi vetélkedők a tudomány-technika-művészet köréből. (Cs)

TANULÁSI FOGLALKOZÁS VEZETÉSÉNEK FOLYAMATVÁZLATA

7. oszt. klubnapközis, intenzív csoportban, X. 15-én

Események és időkeretek	Nevelői (N) és gyermeki (Gy) tevékenységek
Motiválás kísérlet- és búvárkodásajánlással 3 perc	N: Kedvet ébreszt az önálló biológiai és fizikai kísérletek végzéséhez, 1-2 érdekes probléma felvetésével. Néhány mondattal bemutatja: Öveges Fizikai kísérletek, Az élet titkai, A kémia nagy pillanatai c. könyveket, iskolai és otthoni búvárkodásra ajánlja.
Felkészülés a tanulásra 5 perc	N: Meghallgat néhány gyermeket, hogyan kezd a biológia- és orosz-feladataihoz, segítségükkel tudatosítja e két tantárgy helyes tanulásmódját. Felhívja a figyelmet a biológiai album-munkafüzet-tankönyv együttes használatára, az orosz szótár és magnetofon használatára. Gy: Megfigyelik a sikeres tanulásra vonatkozó tanácsokat. Előkészítik a szükséges felszereléseket, megtervezik tanulásuk sorrendjét és idejét.
Házi feladatok elkészítése, szükséges idő: kb. 80 perc (Bio, Ké, Mat, Or)	N: Napi terve szerint (sütögtova): - 3 gyermekkel gyakorolja a lényegkiemelést a biológialecke alapján. - Kiscsoportos formában (7. a) tudatosítja és gyakoroltatja a kémia tanulásának helyes módját. - 4 gyermekkel olvasástechnika- és kifejezőképesség-fejlesztést végez szöveges leckéjük alapján (így a tanuló számára nem jelent időkiésést), egyénenként 5-10 percig. - Figyeli a 7. a-nál az írásbeli, 7. b-nél a szóbeli leckék önellenőrzésének megvalósulását. - Segíti a megakadókat. - Folyamatosan ellenőrzi-értékeli a teljesítményt. Gy: Saját tervük szerint, egyéni sorrendben haladva, időfelhasználásukat figyelve készülnek a tanórákra. 7. a részt vesz a közös kémiatanulásban. Aki minden feladatával és az önellenőrzéssel is elkészült, kedve szerint választ az önfejlesztő tevékenységek közül.

Szünet 10 perc	Uzsonnáznak és zenét hallgatnak.
Néma önfejlesztő tevé- kenység	N: Folytatja a fejlesztő-segítő-ellenőrző munkáját. Gy: Folytatják a felkészülést vagy a választott tevékenységet. A <i>tan- tárgyfelelősök</i> bekapcsolódnak az ellenőrzésbe.
Értékelés 5 perc	N + <i>tantárgyfelelősök</i> elmondják az önellenőrzésre és teljesítményre vonatkozó tapasztalataikat, javítási tanácsaikat. Értékelik tanulócsopor- tonként egyéni munkatempóversenyük állását.

8. oszt. TANULÓSZOBAI CSOPORT FEJLESZTÉSI PROGRAMJA (részlet)
Az 1. félévi nevelési célok, feladatok, tevékenységek terve

(A csoport tanulását heti 10 órában 3 pedagógus irányítja. A fennmaradó 5 órát étkezéssel, szabadtéri járákkal töltik a tanulók.)

Tevékenységek:

Tanulási technika	Korrekcó	Önművelés
<p>1. A helyes tanulási módról tanultak rendszerező összefoglalása. Az önálló tanulási képesség kritériumainak tisztázása. A tanulni tudás egyéni ellenőrzése, a rászoruló folyamatos segítése, fejlesztése.</p> <p>2. Önálló tanulási tervek folyamatos ellenőrzése, javíttatása.</p> <p>3. Az önellenőrzés megvalósulásának és megbízhatóságának folyamatos figyelemzése. A megbízhatóan önellenőrzők felmentése a naponkénti ellenőrzés alól.</p> <p>4. A napi szöveges feladatok vázlat szerinti tanulásának és tömör, lényegkiemelő tartalommondásának gyakorlása.</p> <p>5. Speciális tanulástechnikák tudatosítása, gyakorlása - irodalomtanulás módszerei, verstanulás, verselemzés gyakorlása, - földrajztanulás technikája, segédeszközök használati szokása, - fizika és kémia tanulástechnikája, tudatos megfigyelés, kísérletezés, mérés használat, a tapasztalatok célszerű feljegyzésének módja, - matematikai szöveges feladatok megoldási technikájának gyakorlása: szövegértelmezés, célszerű adatrögzítés, rajzkészítés, mellékszámítások ellenőrzése, az eredmény megbízhatóságának vizsgálata.</p> <p>6. Az ismétlés szokásszintjének megfigyelése, a helyes mód gyakoroltatása, az ismétlés rendszerességének egyéni ellenőrzése.</p>	<p>Speciális fejlesztésre szorulóknak és név. Egyénre szabott fejlesztő folyamat terve.</p>	<p>1. Móricz Zs. életéről készült diafilm közös megnézése alapján önálló bűvártkodás, vitasorozat, vetélkedő kezdeményezése - Móricz munkássága, - a korabeli társadalom életmódja, - kortárs tudós-művész megismerése.</p> <p>2. A fizikában tanultak elmélyítése: Érdekes fénytani kísérletek c. diafilm segítségével.</p> <p>3. Tallózás József A. verseskötetben, a legszebbnek talált versek megtanulása, elemzése.</p> <p>4. Bűvártkodás szakkönyvekben, folyóiratokban, az önálló jegyzetkészítés gyakorlása.</p> <p>5. Ismerettárolók használata: szaklexikonok, értelmező és idegen kifejezések szótára.</p> <p>6. Ásvány- és kőzetgyűjtemény tanulmányozása.</p> <p>7. Önálló olvasás gyakorlása: képről, térképről, grafikonról, ábráról - a tapasztalatokról feljegyzés készítése és kérdések megfogalmazása.</p> <p>8. Hazánk földrajzáról tanultak kiegészítése. Önálló kutatás: hazánk gazdasági kapcsolatai.</p> <p>9. „Fizika a háztartásban” c. diafilm alapján beszélgetéssorozat a tudomány-technika fejlődéséről. Önálló kutatás: világhírű magyar tudósok.</p>

Cél: A tanulás-művelődés iránti motiváltság elmélyítése. Az önálló ismeretszerzés készségeinek és képességeinek továbbfejlesztése. A pályaválasztás segítése.

Feladatok: 1. A motiváltság és az öntudatos fegyelem, elmélyülés fejlesztése iskolai és iskolán kívüli önművelő tevékenységek folyamatos ajánlásával, a megvalósítás figyelemmel kísérése, egyéni értékeléssel. 2. A tanulási önállóság továbbfejlesztése a célszerű módszerek egyéni gyakoroltatásával, az alkalmazás ellenőrzésével. 3. Az önismeret és önkontroll képességének fejlesztésével a pályaválasztás segítése. 4. A rászorulóktól tervszerű korrekciók fejlesztése. A korrekciós feladatok szétosztása: *magyartanár* a kommunikációs képességek, a *matematikatanár* a logikus gondolkodás, megfigyelő- és emlékezőképesség, *orosztanár* idegen nyelvi készség, *mindhárom tanár*: helyesírási készség, tanulási technika, önművelő szokások, készségek fejlesztését felelős. 5. Minden hónap végén a tanulók egyéni fejlődésének értékelése. Szempontok: önfegyelem, önállóság, teljesítmény, tempó, önművelés, tanulócsoporthoz tartozó együttműködés, segítségnyújtás.

„Önálló” cím adományozása, az önállóak jogkörének bővítése.

TANULÁSI FOGLALKOZÁS VEZETÉSÉNEK FOLYAMATVÁZLATA

8. oszt. tanulószobai csoportban, XI. 5-én

Események és időkeretek	Nevelői (N) és gyermeki (Gy) tevékenységek
Motiválás vetítéssel 2 perc	N: Érdeklődést kelt a film megtekintéséhez és majd a film alapján végezhető önálló kísérletezéshez, a filmben szereplő néhány fénytani eszköz bemutatásával.
Felkészülés a tanulásra 5 perc	N: Tudatosítja a fizika tantárgy helyes tanulásmódját, a kísérletek, megfigyelések, önálló bűvárkodás hasznát; az összefoglalás, rendszerező ismétlés jelentőségét, célszerű módját. Gy: Részt vesznek a tanulásmódszertani beszélgetésben. Előkészítik a szükséges felszereléseket. Tanulási tervet készítenek.
Néma önálló munka, szükséges idő kb. 8. a 65 perc 8. b 90 perc 8. c 80 perc (Fi, Fő, Mat, Nyc)	N: Napi terve szerint (suttogva, a foglalkoztatott tanulókkal félre vonulva, hogy a többi ne zavarják): – ellenőrzi 3 gyermek tanulástervét, – a 8. b segítségre szoruló tagjaival kiscsoportos formában gyakorolja a rendszerező ismétlés helyes módját, – a 8. a rászoruló tagjaival kiscsoportos formában gyakorolja a fizikai diagramok, táblázatok használatát, – 3 gyermekkel gondolkodás- és megfigyelőképesség-fejlesztést végez a fizikához, kémiához kapcsolódó képletek, táblázatok, ábrák, grafikonok segítségével (hogy közben a tananyag elmélyülését is segítse), egyénenként 5–8 perc, – figyeli a sikeres feladatteljesítéshez szükséges eszközök használatát (8. c helyesírási szótár, 8. b földrajzi eszközök), – segíti a megakadókát, – folyamatosan ellenőrzi a matematikából és helyesírásból gyenge tanulók írásbeli munkáit és a 8. b fizikatudását. Gy: Egyéni tanulási tervük szerint dolgoznak. A felkészülés és önellenőrzés után kedvük szerint választanak önművelő tevékenységet.
Szünet	Igény szerint egyéni vagy csoportos szünetet tartanak, szellőztetnek és uszonnáznak.
Néma önművelés, amíg mindenki felkészül	N: Folytatja a fejlesztő-segítő-ellenőrző munkáját. Gy: Tanulnak még, vagy önműveléssel foglalkoznak. A <i>tanulócsoporthoz vezető, tantárgyfelelősök</i> ellenőrzik társaik munkáját, az „önállóak” kivételével (suttogva).
Értékelés 2 perc	N: Elmondja az eszközhasználatra, tanulási tervekre, az ellenőrzött tanulók teljesítményére vonatkozó észrevételeit, javítási tanácsait.
Szünet	Szellőztetés és zenés torna.
Vetítés és beszélgetés 20 perc	Részletek az „Érdekes fénytani kísérletek” c. diafilmből. Célja: a fizikában tanultak kiegészítése és az önálló kísérletező, szakkönyvekben bűvárkodó, fejtető kérdéseket összeállító (iskolai-otthoni) tevékenység motiválása.

Barkóczi Ilona-Putnoky Jenő: Tanulás és motiváció. Tankönyvkiadó, 1980.

Walter F. Kugemann: Megtanulok tanulni. Gondolat, 1976.

Rudnianski I.: Hogyan tanuljak? Tankönyvkiadó, 1974.

Dr. Bernáth József: Iskola és önművelés. Tankönyvkiadó, 1982.

A tanulás irányítása, OPI, 1984. Az egésznapos nevelés útján. Továbbképzési füzetek 2. sz.

L. MURAI TERÉZ

Szeged

A magyar—orosz természetes kétnyelvűség kora gyermekkori kialakulásának néhány pedagógiai—módszertani tanulsága

Dolgozatomban a kora gyerekkori természetes kétnyelvűség kialakulásának néhány vonását vizsgálom „vegyes” családban született, magyar nyelvű környezetben növő gyermekek esetében. A megfigyelt gyermekek az anyától magyarul, az apától oroszul tanulnak születésüktől fogva. Marina most hatéves, egyéves kora óta jár gyermekközösségbe (bölcsőde, óvoda), Péter hároméves, nem volt bölcsődés, óvodás. Azt remélve teszem közzé gyermekeink beszédfejlődésével kapcsolatban felmerült gondolataimat, hogy talán egy-két ötletet adhatok azoknak a pedagógusoknak, akik azon fáradoznak, hogy az idegen nyelv tanulása minél inkább közelítsen az anyanyelv elsajátításához.

Röviden ismertetném gyermekeink beszédfejlődésének körülményeit, mivel nyilvánvaló, hogy a kétnyelvűség kialakulása más feltételek mellett más sajátosságokat is felszínre hozhat. A két nyelv tanulásának körülményei közül talán csak a nyelvek bevezetésének időpontja az, amely teljesen megegyezik. A második nyelv – az orosz – a magyarul egy időben került bevezetésre, a két nyelv bevezetésének útjai és módjai eltérnek. A magyar nyelvet az anyától, az orosz az apától tanulják a gyermekek, innen ered (a nagyfokú intim kapcsolat miatt) az anya nyelvének szubjektív előtérbe helyezése. A magyar nyelv szociokulturális környezete is aktívabb, nemcsak a szülők egyike beszél magyarul, hanem az ismerős felnőttek többsége, a rádió és tv, valamint az egyik gyermek esetében a bölcsőde, óvoda gyermekközössége is.

A magyar nyelvű környezettel szorosan összefügg a magyar nyelvű beszédre fordított nagyobb időmennyiség is. Az orosz nyelv elsajátítása ily módon csak néhány tevékenységi formához kötődik: a mindennapi cselekvésekhez és egy személlyel – az apával – folytatott játékokhoz. Ezekben a szférákban természetes kétnyelvűség alakul ki, azaz a két nyelven való érintkezés és szabad kódváltás az egyik nyelvről a másikra a magyar nyelv túlsúlya mellett. A többi területen az orosz nyelvű beszédtevékenység hiánya miatt a magyar nyelv olyan túlsúlyban van, hogy teljesen kizárhatja az orosz nyelv használatát (például a gyermeknek nagyon nehéz oroszul elmondani azt, hogyan telt el a nap a bölcsődében vagy az óvodában). A nyelvhasználat közegeinek ilyen elkülönülése az általunk szigorúan betartott „egy személy – egy nyelv” elvéhez hasonlóan megy végbe. Ahogy a gyermek megszokta azt, hogy az apával csak oroszul, az anyával csak magyarul beszélhet, úgy vált számára természetessé az is, hogy egy meghatározott közegben meghatáro-